

การประเมินผลของการถ่ายภาพเอ็กซเรย์เต้านมและแขนขาโดยใช้ปริมาณรังสีต่ำ

น.ส. ชมเดือน ศตวุฒิ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชานิวเคลียร์เทคโนโลยี

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๒

000581

1 1A023844

AN EVALUATION OF LOW DOSE MAMMOGRAPHY AND EXTREMITY RADIOGRAPHY

Miss Chomduen Satavuthi

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Engineering

Department of Nuclear Technology

Graduate School

Chulalongkorn University

1979

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การประเมินผลของการถ่ายภาพเอกซเรย์เต้านมและแขนขาโดยใช้ปริมาณรังสีต่ำ

โดย น.ส. ชมเดือน ศตวดี

แผนกวิชา นิวเคลียร์เทคโนโลยี

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์นายแพทย์บุญเที่ยง ศีตีสาร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

สุประดิษฐ์ บุญนาค
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประดิษฐ์ บุญนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์สุวรรณี แสงเพชร
..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์สุวรรณี แสงเพชร)

ศาสตราจารย์นายแพทย์ร่มไทร สุวรรณิก
..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์นายแพทย์ร่มไทร สุวรรณิก)

วิจิตร เกษคุปต์
..... กรรมการ
(อาจารย์วิจิตร เกษคุปต์)

รองศาสตราจารย์นายแพทย์บุญเที่ยง ศีตีสาร
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์นายแพทย์บุญเที่ยง ศีตีสาร)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การประเมินผลของการถ่ายภาพ เอ็กซเรย์ เต้านมและแขนขาโดยใช้ปริมาณรังสีต่ำ
ชื่อนิสิต	นางสาวชมเดือน ศตวุฒิ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์นายแพทย์ บุญเที่ยง ศีตีสาร
แผนกวิชา	นิวเคลียร์เทคโนโลยี
ปีการศึกษา	๒๕๒๑

บทคัดย่อ

การถ่ายภาพรังสีเต้านม สามารถใช้เครื่องถ่ายภาพรังสีชนิดธรรมดาโดยถอดแผ่นฟิลเตอร์ออก และชนิดใช้สำหรับถ่ายภาพรังสีเต้านมโดยเฉพาะ โดยให้ค่าเควี อยู่ในช่วง ๒๕-๔๐ การใช้ระบบสกรีนจะสามารถลดปริมาณรังสีลงได้ประมาณ ๒๐-๔๐ เท่า คือ ระบบโกดักมินอาร์ฟิล์ม/สกรีนเปรียบเทียบกับฟิล์มแมมมาร์ท เอ็กซแอลและโกดัก เอ็กซโอแมท เอ็ม เอ ฟิล์ม จะสามารถลดปริมาณรังสีลงได้เฉลี่ย ๓๑ เท่าและ ๒๔ เท่าตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบการใช้เครื่องถ่ายภาพรังสีทั่วไปในการถ่ายเต้านมต้องให้ปริมาณรังสีแก่คนไข้มากกว่าการใช้เครื่องถ่ายภาพรังสีเต้านม เฉพาะนั้น ถึงเฉลี่ย ๑๐ เท่า และเมื่อเปรียบเทียบการใช้ระบบดูปอนท์โลโดสฟิล์ม/สกรีน และระบบโกดักมินอาร์ฟิล์ม/สกรีน ระบบแรกใช้ปริมาณรังสีมากกว่าระบบหลังถึงเฉลี่ย ๒.๒ เท่า และนอกจากนี้ระบบโกดักมินอาร์ฟิล์ม/สกรีน ยังให้คุณภาพทางภาพรังสีสมบูรณ์ที่สุดเมื่อเทียบกับระบบอื่น ๆ

การถ่ายภาพรังสีแขนขานั้น ใช้พลังงานรังสีขนาด ๔๕-๖๐ เควี เมื่อกำหนดให้ ๕๕ เควี คงที่ การใช้ระบบโกดัก เอ็กซโอแมท เร็วกว่าสกรีนร่วมกับฟิล์มชนิดอาร์พีที่ใช้ทั่ว ๆ ไปนั้น จะใช้ปริมาณรังสีน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับระบบอื่น คือ น้อยกว่าเฉลี่ยประมาณ ๒๙%, ๕๐%, ๖๐%, ๖๕%, ๘๐% และ ๘๕% เมื่อเปรียบเทียบกับระบบอาร์พีฟิล์ม/พาร์สปิดสกรีน, โกดัก เอ็กซโอแมท จี ฟิล์ม/โกดัก เอ็กซโอมาติคไฟดสกรีน, อาร์พีฟิล์ม/ดี เทลสปิด, ระบบโกดักมินอาร์ฟิล์ม/สกรีน, ระบบดูปอนท์โลโดสฟิล์ม/สกรีน และนอนสกรีนฟิล์มตามลำดับ โดยให้ระดับความดำเท่ากัน ทั้งนี้ โดยการใช้ระบบโกดัก เอ็กซโอแมท จี ฟิล์ม/โกดัก เอ็กซโอมาติคไฟดสกรีน, ระบบโกดักมินอาร์ฟิล์ม/สกรีน และระบบดูปอนท์โลโดสฟิล์ม/สกรีน จะให้ภาพที่มีคุณภาพดีกว่าการใช้ระบบอาร์พีฟิล์ม/พาร์สปิดสกรีน แต่จะต้องใช้ปริมาณรังสีสูงกว่าประมาณเฉลี่ย ๓ เท่า แต่เพื่อความเหมาะสมกับสภาพและเศรษฐกิจของโรงพยาบาลในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ระบบอาร์พีฟิล์ม/แคลเซียมทิงสเดนชนิดพาร์สปิด เป็นหลักนั้น เราสามารถปรับปรุงให้คุณภาพของภาพรังสีดีขึ้น โดยใช้หลักเซนซิโตเมทรีช่วยได้บ้าง

Thesis Title   An Evaluation of Low Dose Mammography and Extremity
                  Radiography
Name   Miss Chomduen Satavuthi
Thesis Advisor   Dr. Boontiang Setisarn
Department   Nuclear Technology
Academic Year   1978

ABSTRACT

Mammography uses low kilovoltage energy from 25-40 kv. The general diagnostic x-ray equipment can be used by taking out filter from the x-ray tube. However the mammographic x-ray equipment is specific equipment for mammography. The non-screen film method requires the exposure approximately 10 times higher than the screen film method. Experiment with 62 subjects and phantom shows that the radiograph taken with the Du-pont Lo-dose system (screen film method) requires an exposure 2.2 times higher than the Kodak Min-R system (screen film method). The radiographic image from Kodak Min-R screen is sharper, high contrast and high resolution. For the non-screen film method, the results from 10 subjects show that Mammar XL film requires an exposure 3-4 times higher than Kodak MA film. The radiographic image of Kodak MA film shows good sharpness, high contrast and good detail. Taking all systems into consideration, Kodak Min-R system is considered the best both in radiation reduction and in radiographic image quality. Furthermore, different radiographic equipment also requires different exposure technique.

Extremities radiography uses energy from 45-60 kv. Non-screen film method will give a better image quality than screen method but using greater radiation. Usage comparison between X-Ray film/Par-speed screen and RP x-ray film/Kodak X-Omat regular screen show that the radiographic image is moderate in quality, but the latter uses only half of the radiation.

A better image quality can be obtained when using the combination of Kodak X-Omat G Film/Kodak X-Omatic fine screen, Kodak Min-R system and Dupont low dose system than RP film/Par-speed screen, but the exposure will increase by a factor greater than 3.

However, in consideration of the general economic situation and low dose purpose, coupled with the usual RP film/Par-speed screen image quality can be achieved by using the Sensitometry Method.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือและแนะนำทางด้านวิชาการจาก
รองศาสตราจารย์นายแพทย์บุญเที่ยง ศีตีสาร และ นายสุวัฒน์ แดงพิบูลย์สกุล จึงขอขอบพระคุณ
เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ชัชวาล อภัยพลชาญ นางอรุณี บริสุทธิ์ นางสาวสุพรรณิ
บุญช่วย ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำและอำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่และเครื่องมือ
ขอขอบคุณ นายเจตทง เวชณุเคราะห์ นางสาวนวลทอง จาติกวณิชย์ ในด้าน
การพิมพ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
รายการตารางประกอบ	ช
รายการภาพประกอบ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๒
๑.๓ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยนี้	๒
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๓
บทที่ ๒ फिल्म	๔
๒.๑ โครงสร้างและส่วนประกอบของฟิล์ม	๔
๒.๒ การบันทึกภาพของฟิล์ม	๕
๒.๓ คุณสมบัติของฟิล์ม	๖
๒.๔ ลักษณะ เกรนนิเนสของฟิล์ม	๗
๒.๕ องค์ประกอบในการพิจารณาเลือกใช้ฟิล์ม	๗
บทที่ ๓ อินเทนซิไฟอิงค์ สกรีน	๘
๓.๑ โครงสร้างและส่วนประกอบ	๘
๓.๒ สารฟอสฟอรั	๙
๓.๓ ชนิดของสารฟอสฟอรัที่ใช้ทำสกรีน	๙
๓.๔ ประสิทธิภาพในการดูดกลืนรังสีเอ็กซ์ของแผ่นสกรีน	๑๐
๓.๕ อิทธิพลของสกรีนที่มีต่อความไวของฟิล์ม	๑๑

๓.๖	หน้าที่และคุณสมบัติของอินทเนลิฟอังก์ สกรีน	๑๑
๓.๗	ประโยชน์และโทษของการใช้แผ่นสกรีน	๑๒
๓.๘	คุณสมบัติของสกรีนที่มีอยู่ในปัจจุบัน ..	๑๒
๓.๙	ความสัมพันธ์ระหว่างฟิล์มและสกรีนที่ใช้	๑๕
๓.๑๐	องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความไวของการใช้ฟิล์มร่วมกับสกรีน ..	๑๕
๓.๑๑	องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความคมชัดของภาพรังสี	๑๕
บทที่ ๔	การควบคุมคุณภาพของภาพรังสีโดยใช้หลักวิชา เชนซีโต เมททรี	๑๗
๔.๑	ทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับแคแรคเตอร์สติกเคือบ ..	๑๗
๔.๒	ความหมายของแคแรคเตอร์สติกเคือบที่แสดงคุณสมบัติเฉพาะของฟิล์ม	๑๘
๔.๓	การเปรียบเทียบรูปร่างของแคแรคเตอร์สติกเคือบของฟิล์มเมื่อได้รับรังสีเอกซ์ โดยตรงและรังสีแสงจากสกรีน	๒๐
๔.๔	แฟคเตอร์ที่มีอิทธิพลต่อรูปร่างของเคือบ ..	๒๑
๔.๕	การคำนวณ ..	๒๒
๔.๖	หลักปฏิบัติเพื่อใช้พิจารณาคุณสมบัติของฟิล์ม	๒๓
บทที่ ๕	การดูดกลืนรังสีเอกซ์ในเนื้อเยื่อชนิดต่าง ๆ	๒๖
๕.๑	เนื้อเยื่อไขมัน	๒๖
๕.๒	เนื้อเยื่ออ่อนและของเหลวในร่างกาย ..	๒๘
๕.๓	เนื้อเยื่อกระดูก	๒๙
บทที่ ๖	การถ่ายภาพรังสีเอกซ์ทางการแพทย์	๓๒
๖.๑	การถ่ายภาพรังสีโดยใช้พลังงานรังสีสูง	๓๒
๖.๒	การถ่ายภาพรังสีโดยใช้พลังงานรังสีต่ำ	๓๓
๖.๓	เครื่องถ่ายภาพรังสีเอกซ์	๓๔
๖.๔	การเกิดภาพรังสีเอกซ์ ..	๓๕
บทที่ ๗	การถ่ายภาพรังสีเต้านมและแขนขา	๓๗
๗.๑	การถ่ายภาพรังสีเต้านม	๓๗
๗.๒	เทคนิคที่ใช้ในการถ่ายภาพรังสีเต้านม ..	๓๘

รายการตารางประกอบ

หน้า

ตารางที่

๓.๑	ลักษณะและคุณสมบัติของแร่ เอ็ทริกสกรีนที่มีอยู่ในปัจจุบัน	๑๓
๓.๒	โครงประกอบและคุณสมบัติของสกรีนที่มีใช้มากในประเทศไทย	๑๔
๕.๑	ตารางแสดงความหนาแน่นของ เนื้อ เยื่อต่าง ๆ	๒๑
๖.๑	ชนิดของ เครื่องถ่ายภาพรังสี เต้านม	๓๕
๘.๑	ข้อมูลการถ่ายภาพรังสี เต้านมจากคนไข้ ๖๒ ราย	๔๔
๘.๒	เปรียบเทียบขนาด เล็กที่สุดของ เนื้อเยื่อที่ใช้ระบบดูปอนท์โลโดสและมินอาร์สกรีน สามารถจับภาพได้	๔๕
๘.๓	แสดงค่าเปรียบเทียบคุณสมบัติของฟิล์มที่ใช้ถ่ายภาพรังสี เต้านม	๔๕
๘.๔	ข้อมูลความต้านส เตพเวดจากการใช้แคล เซียมทั้งส เตทสกรีนชนิดพาสปิด	๗๖
๘.๕	ข้อมูลความต้านส เตพเวดจากการใช้โกดัก เอ็กซ์โอมาติก เร็คกูล่าสกรีน	๗๗
๘.๖	ค่าความไวที่เปลี่ยนไปของฟิล์ม เมื่อใช้สกรีนต่างชนิดกัน	๗๘
๘.๗	เปรียบเทียบคุณสมบัติของฟิล์มชนิดต่าง ๆ ที่ได้จากการคำนวณ	๗๘
๘.๘	ข้อมูลจากการวัดระดับความต้านฟิล์มที่รับรังสีจาก เครื่องไลท์ เซนซิโตมิเตอร์	๗๙
๘.๙	เปรียบเทียบความไวสัมพัทธ์ของระบบการใช้ฟิล์มชนิดต่าง ๆ ที่ ๕๕ เควี	๘๑
๘.๑๐	ข้อมูลแสดงคุณสมบัติของฟิล์มที่ได้จากการคำนวณโดยรับรังสีแสงจาก ไลท์ เซนซิโตมิเตอร์	๘๑

รายการภาพประกอบ

รูปที่	หน้า
๒.๑ แสดงโครงสร้างภาคตัดขวางของแผ่นฟิล์ม _____	๔
๓.๑ โครงสร้างภาคตัดขวางของแผ่นอิน เทนลิไฟอังก์สกรีน _____	๘
๓.๒ แสดงปริมาณและชนิดของรังสีแสงที่ เรืองออกจากสกรีนชนิดต่าง ๆ _____	๙
๓.๓ แสดงเปอร์ เซนต์การดูดกลืนรังสี เอ็กซ์ในระดับพลังงานต่าง ๆ ของสกรีนต่าง ๆ _____	๑๐
๓.๔ แสดงความไวของฟิล์มที่มีต่อสกรีนต่างชนิดกัน _____	๑๑
๓.๕ แสดงลักษณะการใช้ฟิล์มร่วมกับแผ่นสกรีน _____	๑๕
๔.๑ แสดงให้เห็นถึงรูปร่างของกราฟแสดงถึงคุณสมบัติของฟิล์ม _____	๑๘
๔.๒ แสดงถึงการหาค่าเกรติ เอ็นทของฟิล์ม _____	๑๙
๔.๓ แสดงการพิจารณาคุณสมบัติของฟิล์มที่ตำแหน่งต่าง ๆ จากกราฟ _____	๒๐
๔.๔ แสดงให้เห็นถึงรูปร่างของกราฟที่ต่างกันของฟิล์มที่ได้รับโดยวิธีต่างกัน _____	๒๐
๔.๕ แสดงลักษณะของแผ่นฟิล์ม เซนซิโต เมทริก เอ็กซ์โพ เนอะ _____	๒๓
๕.๑ แสดงการเกิดปฏิกิริยาโฟโตอิ เล็คตริกและคอมตันในการดูดกลืนรังสี เอ็กซ์ใน เนื้อ เยื่อไขมัน _____	๒๗
๕.๒ แสดงความใกล้เคียงในการดูดกลืนรังสี เอ็กซ์พลังงาน ๑๐๐ เควี ของสาร ชนิดต่าง ๆ _____	๒๗
๕.๓ แสดงการเกิดปฏิกิริยาโฟโตอิ เล็คตริกและคอมตันในเนื้อ เยื่ออ่อนที่ระดับพลังงาน รังสีเอ็กซ์ต่าง ๆ กัน _____	๒๘
๕.๔ เป็นภาพที่แสดงปฏิกิริยาของรังสีและกระตุกในระดับพลังงานต่างกัน _____	๒๙
๕.๕ แสดงสัมประสิทธิ์ในการดูดกลืนรังสีของ เนื้อเยื่อชนิดต่าง ๆ และระดับพลังงาน รังสีต่าง ๆ _____	๓๐
๗.๑ แสดงตำแหน่งการถ่ายภาพรังสี เต้านม _____	๔๐
๗.๒ ลักษณะเต้านมในวัยต่าง ๆ _____	๔๐

- ๘.๑ ตัวอย่างภาพรังสี เทสออฟ เจคโดยใช้ระบบโกดักมินอาร์และดูปอนท์โลโดส ——— ๔๖
- ๘.๒ ตัวอย่างภาพรังสี เต้านมถ่ายจาก เครื่องโตชิบาโดยใช้ฟิล์มถ่าย เต้านมชนิดต่าง ๆ — ๔๗
- ๘.๓ ตัวอย่างภาพรังสี เต้านมถ่ายจาก เครื่องฟิลลิปส์โดยใช้ฟิล์มถ่าย เต้านมชนิดต่าง ๆ — ๔๘
- ๘.๔ ตัวอย่างภาพรังสี เต้านมถ่ายจาก เครื่องซีจีอาร์ เซนโนกราฟ โดยใช้ฟิล์มถ่าย
เต้านมชนิดต่าง ๆ ————— ๔๙
- ๘.๕ ตัวอย่างภาพรังสี เต้านมถ่ายจาก เครื่องซีเมนต์โดยใช้ฟิล์มถ่าย เต้านมชนิดต่าง ๆ — ๕๐
- ๘.๖ ตัวอย่างภาพรังสี เต้านมถ่ายจาก เครื่องซีจีอาร์ เซนโนกราฟ ระบบดูปอนท์โลโดส
และโกดักมินอาร์ ————— ๕๑
- ๘.๗ ตัวอย่างภาพรังสี เต้านมถ่ายจาก เครื่องถ่ายรังสีธรรมดาโดยใช้ฟิล์มถ่าย เต้านม
ชนิดต่าง ๆ ————— ๕๒
- ๘.๘ ตัวอย่างภาพสเตท เวคถ่ายโดยใช้แคลเซียมทังสเตนชนิดพาร์สปีดสกรีนร่วมกับ
ฟิล์มอาร์พีต่าง ๆ ————— ๕๔
- ๘.๙ ตัวอย่างภาพคอนโทรลสตรีทของฟิล์มชนิดต่าง ๆ ถ่ายจาก เครื่องโกดัก เซนซีโต
มิเตอร์ รุ่น ๑๐๑ ————— ๕๙
- ๘.๑๐ ตัวอย่างภาพแพนธอมมือจากการถ่ายโดยใช้แคลเซียมทังสเตนชนิดพาร์สปีดร่วมกับ
ฟิล์มอาร์พีชนิดต่าง ๆ ————— ๖๐
- ๘.๑๑ ตัวอย่างภาพแพนธอมมือจากการถ่ายโดยใช้โกดัก เอ็กซ์โอมาติก เล็กกูล่าสกรีน
ร่วมกับฟิล์มอาร์พีชนิดต่าง ๆ ————— ๖๑
- ๘.๑๒ ตัวอย่างภาพแพนธอมมือจากการใช้ระบบฟิล์ม/สกรีนและ เทคนิคต่าง ๆ กัน ——— ๖๒

กราฟ

หน้า

ชุดที่ ๑ แสดงเปรียบเทียบรูปร่างกราฟของฟิล์มเมื่อใช้อินเทนสิฟิอิงค์สกรีนต่างชนิดกัน
ของฟิล์ม

- ก. ฟุจิ ๖๓
- ข. ดูปอนท์ ๖๔
- ค. โกดักอาร์ที ๖๕
- ง. ซากูระ ๖๖
- จ. ซี.อี.เอ. ๖๗
- ฉ. อี๊กฟ้า ๖๘

ชุดที่ ๒ แสดงรูปร่างของกราฟของฟิล์มต่าง ๆ คือ

- ก. ดูปอนท์ ๖๙
- ข. อี๊กฟ้า ๗๐
- ค. ฟุจิ ๗๑
- ง. เอ็กซ์โอแมทจีฟิล์ม ๗๒
- จ. โกดักอาร์ที ๗๓
- ฉ. ซี.อี.เอ. ๗๔
- ช. โกดักมินอาร์ ๗๕

_____